

GLÓWNE NURTY POLITYCZNE NA ZIEMIACH POLSKICH NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU

1. Ruch robotniczy

➤ **Wielki Proletariat 1882 – 1886**

Na jego czele stali **Ludwik Waryński** i Stanisław Unicki. Pełna nazwa to Międzynarodowa Socjal Rewolucyjna Partia „Proletariat”

Program – miał charakter bardzo radykalny i wzorował się na Manifeście Komunistycznym Karola Marksa. Nie podejmował kwestii niepodległości Polski. Był przeciwny walce narodowo-wyzwoleńczej wysuwając postulaty walki klasowej. W związku z tym głównym celem działalności partii była rewolucja społeczna, której chciano dokonać wraz z robotnikami innych krajów. Podejmowano również hasła poprawy bytu robotników i bezpłatnej oświaty.

➤ **II Proletariat 1888**

Na jego czele stał **Marcin Kasprzak**.

Program: był podobny do programu Wielkiego Proletariatu. Nie podejmował kwestii niepodległości Polski choć poruszał kwestię autonomii. Podobnie jak poprzednio głównym celem działalności było doprowadzenie do przewrotu rewolucyjnego, wskutek którego robotnicy przejęliby władzę.

➤ **Związek Robotników Polskich (ZRP) 1889**

Na jego czele stali **Julian Marchlewski** i **Adolf Warski**

Program – nie poruszał kwestii niepodległości, głosił hasła walki o ustawodawstwo socjalne i większego uświadomienia robotników. Uważano, że robotnicy nie mają świadomości klasowej i nie potrafią walczyć o swoje prawa. Dlatego należy im to uświadomić. Chciano stworzyć masowy ruch robotniczy.

➤ **Polska Partia Socjalistyczna (PPS)**

Powstała na kongresie w Paryżu. Za jej założycieli uważa się: **Józefa Piłsudskiego, Jana Stróżeckiego, Stanisława Wojciechowskiego, Bolesława Limanowskiego**.

Program – głównym celem działalności PPS było odzyskanie niepodległości przez Polskę. Chciano by przyszła Polska była republiką demokratyczną, w której wszyscy obywatele byliby równi wobec prawa i mieli równe prawa polityczne, bez względu na cenzus majątkowy czy pochodzenie społeczne. PPS walczyła o polepszenie bytu robotników, prawa socjalne. Z PPS była związana **Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska Cieszyńskiego (PPSD)**. Działała w Galicji (zabór austriacki) legalnie. Program PPS był podobny do programu PPS choć ze względu na możliwość legalnej walki parlamentarnej PPS głosiła hasła walki o powszechne prawo wyborcze. Jej członkami byli **Ignacy Daszyński** i **Herman Lieberman**.

➤ **Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL) 1893 (SDKP) 1900 (SDKPiL)**

Partia ta została utworzona przez członków II Proletariatu i Związku Robotników Polskich. Na jej czele stali **Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński, Róża Luksemburg** i **Adolf Warski**.

Program – podstawą programu był Manifest Komunistyczny Karola Marksa. Nie podejmowano kwestii odzyskania niepodległości przez Polskę gdyż walkę taką uważano za sprzeczną z głównym celem partii – rewolucją społeczną. Rewolucję tą mieli podjąć robotnicy z różnych krajów. Jednym słowem chciano doprowadzić do ogólnoeuropejskiej rewolucji, dzięki której proletariat przejąłby władzę (zgodnie z hasłem „Robotnicy wszystkich krajów łączcie się”). Oprócz tego w programie poruszano kwestię walki o ustawodawstwo socjalne.

2. Ruch narodowy

➤ **Liga Polska 1887**

Powstała w Szwajcarii, a jej twórcą był **Zygmunt Miłkowski** (nosił pseudonim Teodor Tomasz Jeź)

Program – głównym celem tej organizacji było odzyskanie niepodległości na drodze zbrojnej. Przyszła Polska miała obejmować ziemie wszystkich trzech zaborów, być republiką demokratyczną o charakterze liberalnym. Liga Polska głosiła hasła liberalizmu gospodarczego i solidaryzmu społecznego (solidaryzm społeczny – wszystkie warstwy społeczeństwa powinny odsunąć na bok konflikty społeczne i zjednoczyć się we wspólnym działaniu). Liga głosiła również ideę zgody narodowej by zjednoczyć cały naród w dążeniu do wyznaczonego celu – niepodległości.

➤ **Liga Narodowa 1893**

Na jej czele stali **Zygmunt Balicki, Jan Ludwik Popławski i Roman Dmowski**

Program – głównym celem działalności było kształtowanie świadomości narodowej ; świadomego narodu polskiego. Dlatego też Liga Narodowa odsuwała na dalszy plan idee walki o niepodległość na rzecz walki jedność i rozwój narodu polskiego zagrożonego przez wzmożoną rusyfikację i germanizację. Liga podejmowała walkę o czystość narodową Polaków przeciwko Niemcom, Żydom i Ukraińcom.

➤ **Stronictwo Narodowo – Demokratyczne (ND lub Endecja) 1897**

Na czele stali: **Jan Ludwik Popławski, Zygmunt Balicki**. Głównym ideologiem był **Roman Dmowski**.

Program – głównym celem działalności było umacnianie ruchu narodowego. Poruszano kwestię odzyskania niepodległości ale tylko na drodze legalnej. Endecja chciała kształtować świadomość narodową we wszystkich warstwach społecznych; dążyła do rozwoju narodu tak pod względem kulturalnym jak i politycznym. Głosiła idee walki z radykalnymi ruchami społecznymi i politycznymi, była przeciwna radykalnym reformom społecznym. Skrajną postawą pośród jej członków był antysemityzm – nienawiść do Żydów. Była zwolennikiem panslawizmu (Panslawizm -narody słowiańskie powinny sobie pomagać i zwalczać swego największego wroga – Germanów).

3. Ruch ludowy

➤ Prekursorami ruchu ludowego byli: **ksiądz Stanisław Stojałowski, Bolesław i Maria Wysłouchowie, Jan Stapiński**. Wydawali oni pisma propagujące idee rozwoju społecznego i kulturalnego wsi. Pisma te kładły duży nacisk na rozwój oświaty ludowej i walkę chłopów o prawa polityczne.

➤ **Stronictwo Ludowe 1895**

Na czele stali: **Karol Lewakowski, Jakub Bojko i Jan Stapiński**.

Program – walka o szerokie prawa polityczne i obywatelskie, przede wszystkim o powszechne prawo wyborcze i wprowadzenie wyborów bezpośrednich (ruch ludowy rozwijał się w Galicji gdzie istniała autonomia, jednak wybory do Sejmu Krajowego były przeprowadzane w systemie kurialnym – społeczeństwo było podzielone na kurie, które miały do dyspozycji inną liczbę mandatów. Wybory były przeprowadzane w oparciu o cenzus majątkowy i wykształcenia) Hasła reformy administracji terenowej.

Stronictwo Ludowe zmieniło nazwę na Polskie Stronictwo Ludowe

➤ **Polskie Stronictwo Ludowe (PSL) 1903**

Na czele stali **Jakub Bojko i Wincenty Witos**

Program – był bardzo podobny do programu Stronictwa Ludowego, choć wpływ miały na niego zmienione warunki polityczne. PSL podjęła kwestię odzyskania niepodległości Polski
W 1913 roku PSL podzieliło się na: Polskie Stronictwo Ludowe Piast (**PSL – Piast**) i Polskie Stronictwo Ludowe – Lewica (**PSL – Lewica**)

9. GŁÓWNE NURTY POLITYCZNE NA ZIEMIACH POLSKICH NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU

Ruch robotniczy	Ruch narodowy	Ruch ludowy
<p>▪ Wielki Proletariat 1882 – 1886 – Ludwik Waryński <u>Program</u> – miał charakter bardzo radykalny i wzorował się na Manifeście Komunistycznym Karola Marksa. Nie podejmował kwestii niepodległości Polski. Był przeciwny walce narodowyzwoleńczej wysuwając postulaty walki klasowej; głównym celem działalności partii była rewolucja społeczna</p> <p>▪ II Proletariat 1888 - Marcin Kasprzak. <u>Program</u> : był podobny do programu Wielkiego Proletariatu. Nie podejmował kwestii niepodległości Polski choć poruszał kwestię autonomii. Głównym celem działalności było doprowadzenie do przewrotu rewolucyjnego, wskutek którego robotnicy przejęliby władzę.</p> <p>▪ Związek Robotników Polskich (ZRP) 1889 Julian Marchlewski i Adolf Warski <u>Program</u> – nie poruszał kwestii niepodległości, głosił hasła walki o ustawodawstwo socjalne i większego uświadomienia robotników. Chciano stworzyć masowy ruch robotniczy.</p> <p>▪ Polska Partia Socjalistyczna (PPS) Józef Piłsudski, Jan Stróżecki, Stanisław Wojciechowski, Bolesław Limanowski. <u>Program</u> – głównym celem było odzyskanie niepodległości przez Polskę. Przyszła Polska republiką demokratyczną, w której wszyscy obywatele byłiby równi wobec prawa, prawa polityczne niezależne od cenzusu majątkowego czy pochodzenia społecznego. PPS walczyła o prawa socjalne dla robotników. Z PPS była</p>	<p>▪ Liga Polska 1887 – Zygmunt Miłkowski <u>Program</u> – głównym celem odzyskanie niepodległości na drodze zbrojnej; przyszła Polska miała obejmować ziemie trzech zaborów, być republiką demokratyczną o charakterze liberalnym. Hasła liberalizmu gospodarczego, zgody narodowej i solidaryzmu społecznego (solidaryzm społeczny – wszystkie warstwy społeczeństwa powinny odsunąć na bok konflikty społeczne i zjednoczyć się we wspólnym działaniu).</p> <p>▪ Liga Narodowa 1893 – Zygmunt Balicki, Jan Ludwik Popławski i Roman Dmowski <u>Program</u> – głównym celem kształtowanie świadomości narodowej ; świadomego narodu polskiego. Liga Narodowa odsuwała na dalszy plan idee walki o niepodległość na rzecz walki o jedność i rozwój narodu polskiego zagrożonego przez wzmożoną rusyfikację i germanizację. Liga podejmowała walkę o czystość narodową Polaków przeciwko Niemcom, Żydom i Ukraińcom.</p> <p>▪ Stronnictwo Narodowo – Demokratyczne (ND lub Endecja) 1897 – Jan Ludwik Popławski, Zygmunt Balicki. Głównym ideologiem był Roman Dmowski. <u>Program</u> – umacnianie ruchu narodowego; odzyskanie niepodległości na drodze legalnej. kształtowanie świadomości narodowej i rozwój narodu pod względem kulturalnym i politycznym. Głosiła idee walki z radykalnymi ruchami społecznymi i polit., była przeciwna radykalnym</p>	<p>Prekursorami ruchu ludowego byli: ksiądz Stanisław Stojalowski, Bolesław i Maria Wystouchowie, Jan Stapiński. Wydawali oni pisma propagujące idee rozwoju społecznego i kulturalnego wsi. Pisma te kładły duży nacisk na rozwój oświaty ludowej i walkę chłopów o prawa polityczne.</p> <p>▪ Stronnictwo Ludowe 1895 – Karol Lewakowski, Jakub Bojko i Jan Stapiński. <u>Program</u> – walka o szerokie prawa polityczne i obywatelskie, przede wszystkim o powszechne prawo wyborcze i wprowadzenie wyborów bezpośrednich (ruch ludowy rozwijał się w Galicji gdzie istniała autonomia, jednak wybory do Sejmu Krajowego były przeprowadzane w systemie kurialnym – społeczeństwo było podzielone na kurie, które miały do dyspozycji inną liczbę mandatów. Wybory były przeprowadzane w oparciu o cenzus majątkowy i wykształcenia) Hasła reformy administracji terenowej. Stronnictwo Ludowe zmieniło nazwę na Polskie Stronnictwo Ludowe</p> <p>▪ Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL) 1903 Jakub Bojko i Wincenty Witos <u>Program</u> – podobny do SL; PSL podjęła kwestię odzyskania niepodległości Polski W 1913 roku PSL podzieliło się na: Polskie Stronnictwo Ludowe „Piast” (PSL – Piast) i Polskie Stronnictwo Ludowe – Lewica (PSL – Lewica)</p>

<p>związana Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska Cieszyńskiego (PPSD). Ignacy Daszyński i Herman Lieberman. Działała w Galicji (zabór austriacki) legalnie. Ze względu na możliwość legalnej walki parlamentarnej PPS głosiła hasła walki o powszechne prawo wyborcze.</p> <p>▪ Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL) – Julian Marchlewski, Feliks Dzierżyński, Róża Luksemburg i Adolf Warski.</p> <p><u>Program</u> – podstawą programu był Manifest Komunistyczny Karola Marksa. Nie podejmowano kwestii odzyskania niepodległości przez Polskę gdyż walkę taką uważano za sprzeczną z głównym celem partii – rewolucją społeczną. Rewolucję tą mieli podjąć robotnicy z różnych krajów i przejąć władzę (zgodnie z hasłem „Robotnicy wszystkich krajów łączcie się”). Oprócz tego w programie poruszano kwestię walki o ustawodawstwo socjalne.</p>	<p>reformom społecznym. Skrajną postawą pośród jej członków był antysemityzm – nienawiść do Żydów. Była zwolennikiem panslawizmu (Panslawizm – narody słowiańskie powinny sobie pomagać i zwalczać swego największego wroga – Germanów).</p>	
--	--	--